

ĐỊCH LỘNG DƯ ÂM

PHẦN I. NGUYÊN TÁC

Lòng hang không lồng lộng gió trúc đầy
Nhịp hưng vong ngàn xưa không vắng nữa
Tiếng sáo cao, cao vút trên tầng mây
Nàng tiên xa, xa tít tận ngàn tây.

Mà trắng trôi nước cuốn thảng ngày chầy
Hận hưng vong trào lên từng thể thứ
Tai không nghe, nghe thấu tới từng mây
Mắt không trông, trông suốt tận ngàn tây.

Hồn tái sinh
Bằng ngẫm nghĩ
Sống cả ngàn năm những phút này.

PHẦN II. CHÚ GIẢI

A. Giải Nghĩa Những Câu Chữ Khó

Địch lộng dư âm: Dư âm từ hang Địch Lộng. Địch Lộng là tên một hang núi, núi ấy tục gọi là núi "Sáo", có lẽ tên núi được gọi theo nghĩa của chữ "địch", vì địch là một nhạc cụ bằng ống trúc khoét lỗ thổi ngang, khác với ống tiêu cũng bằng trúc nhưng thổi dọc. Chữ lộng nghĩa là chơi (động từ) như chơi nhạc, chơi đàn chơi địch. Núi Sáo thuộc địa phận tỉnh Ninh Bình cùng với những di tích lịch sử như: Trường An, cố đô nhà Đinh, có đền thờ vua Đinh, có động Hoa Lư, nơi rèn quân của Đinh Bộ Lĩnh; tóm lại là nơi xuất phát từ địa linh nhân kiệt, dấu tích oai hùng của Cờ Lau Vạn Thắng; có chùa Non Nước, núi Cánh Diều và dãy núi chín mươi chín ngọn châu về Hương Sơn, thực là một thắng cảnh oai linh hùng vĩ. Về sông có sông Đáy, sông Hoàng Long, và những phụ lưu của hai sông này tạo nên một miền châu thổ phì nhiêu, tất nhiên là thắng cảnh. Nếu bằng con mắt của các nhà phong thủy xưa thì những hình thể của sơn kỳ thủy tú hẳn là những thế: Long bàn hổ cứ, là vương khí quy tụ do những tinh anh sông núi để hun đúc nên những bậc vĩ nhân siêu quần bạt chúng. Ví như con mắt của Hoàng Phúc nhìn đỉnh núi trắng, dòng sông xanh mà quyết đoán rằng: "Núi trắng, sông xanh kia hẳn có người mặc áo vàng xưng trẫm..." Tức là đất phát đế vương. Thực tế hơn, còn có những lời truyền tụng của dân trong vùng như câu: "Đại Hữu xưng vương, Diền Giang sinh thánh" nói lên cái vượng khí chung anh của hai làng cùng trong địa phương

này. Làng Đại Hữu sinh ra vua Đinh Tiên Hoàng, và làng Điền Giang đã sinh ra thánh Khổng Minh Không. Còn bằng con mắt ngây ngô của mình thì những cảnh vật trên đây là cảnh vật hiện hữu xa gần có ở chung quanh hang Địch Lộng.

Địa linh nhân kiệt: Đất thiêng sinh ra người tài giỏi.

Phong thủy: Phép địa lý coi đất xem vượng khí của sông núi kết tụ thành mạch đem mỡ mà mà táng vào đó sẽ kết phát.

Sơn kỳ thủy tú: Núi la sông đẹp

Long bàn hổ cứ: Rồng uốn khúc, hổ ngồi, đó là những hình thế đất.

Vượng khí: Khí thế thịnh vượng.

Siêu quần bạt chúng: Tài giỏi vượt hơn mọi người.

Gió trúc: hơi gió từ tiếng sáo thổi ra.

Ngàn tây: Nơi mặt trời lặn, ý nói về sự cùng tận.

Thế thứ: Đời này qua đời khác.

Tái sinh: Người đã chết đi qua kiếp khác nay lại sống lên làm người trong kiếp này.

B. ĐẠI Ý TỔNG QUÁT

Hang không gió lặng, cảnh vật vô tình không gợn lên một dấu vết nào của ngàn xưa. Tiếng sáo cũng im lìm trong xa vời. Người tiên cũng biến biệt trong mơ màng mây khói. Nước cứ chảy, trăng cứ soi, mặc kệ cho lớp sóng hưng vong vẫn trào lên từng thế hệ.

Đối cảnh sinh tình của con người hữu tình. Tai không nghe, chứ đã nghe thì nghe thấu được, mắt không trông, chứ đã trông thì trông suốt đến tận cùng. Bởi đem cái hồn tái sinh mà suy nghĩ, sẽ sống lại cả ngàn năm bằng những giây phút thiêng liêng này.

C. Ý NGHĨA CHI TIẾT

Đứng trước quang cảnh núi sông, hang động, di tích lịch sử, cảnh vật tự nhiên cứ diễn ra một cách vô tình. Những nhịp vận số hưng vong từ ngàn xưa không còn vẳng lại. Tiếng sáo cao đã vút vào trong chín tầng mây. Bóng người tiên đã chìm sâu vào trong áng mây bay hạc lánh.

Qua chớp biến mưa nguồn nước cứ chảy, trăng cứ trôi, hận hưng vong cứ trào lên đời này qua đời khác. Trước bối cảnh thiên nhiên tự nhiên kia, mình là con người hữu tình, tai không nghe mà nghe thấu cả chín tầng mây, mắt không nhìn nhưng nhìn suốt đến tận cuối ngàn tây.

Đem hết cái kinh lịch của hồn tái sinh ra mà ngẫm nghĩ sẽ thấy được những sự kiện từ kiếp này qua kiếp khác. Để rồi tóm lại mà nói là mình sống lại cả nghìn năm chỉ trong những giây phút hồi niệm này.

D. BÌNH LUẬN

Núi, sông, hang, động là cảnh vật tự nhiên. Nhìn núi chỉ thấy đá mọc, nhìn sông chỉ thấy có nước chảy. Thế là lấy cái nhìn tự nhiên nhìn vào cảnh vật tự nhiên cũng là nhìn vô tình. Lấy cái nhìn vô tình mà trông vào cảnh vật vô tình thì dù mắt có trông cũng như không trông, tai có nghe cũng như không nghe. Mặt khác, nếu lấy cái nhìn hữu tình mà nhìn cảnh vật thì dù cảnh vật có vô tình đi nữa cũng dễ biến thành hữu tình. Cụ thể như cái nhìn hữu tình của bà Huyện Thanh Quan đã nhìn suốt thấy “Đá vẫn trơ gan cùng tuế nguyệt” Khi nhìn nước thấy: “Nước còn cau mặt với tang thương.” Như thế có nghĩa là: Tai không nghe chứ đã nghe thì nghe thấu tới mấy tầng mây. Mắt không trông, chứ đã trông thì trông suốt đến ngàn tây.

Ở đây tác giả còn đem cái hữu tình của hồn tái sinh ra mà ngẫm nghĩ, chắc hẳn sẽ nghe rõ những dư âm phát ra từ hang Địch lộng cũng là những tiếng vắng vắng dội lại của hồn sử muôn đời. Cho nên nói: “Sống cả ngàn năm những phút này”, nghĩa là thể nghiệm hồn sử muôn đời trong giây phút thiêng liêng này vậy./.